

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kalastusalan työtä koskevan direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kalastusalan työtä koskevan direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien lakien muuttamisesta (HE 291/2018 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- vanhempi hallitussihteeri Nico Steiner, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Maija Mansikkaniemi, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Aino-Maija Alstela, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Rajavartiolaitos
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityösopimuslakia, merityöaikalakia, työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön kalastusalan työtä koskeva neuvoston direktiivi.

Merityösopimuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytettäisiin 16 vuoden iän lisäksi, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa. Vähimmäisikää koskevaa säännöstä sovellettaisiin myös kalastajaan, joka ei työskentele työsopimussuhteessa. Merityöaikalaisissa ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetussa laissa säädetäisiin merikalastusaluksella noudatettavasta enimmäistyöajasta. Lisäksi molempien lakien soveltamisalaa muutettaisiin siten, että lain enimmäistyöaika ja lepoaika koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskenteleviin kalastajiin, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella. Lisäksi merityöaika-

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

lakia muutettaisiin siten, että enimmäistyöaikaa ja lepoaikaa koskevat säännökset soveltuisivat jatkossa myös voitto-osuuskalastajiin.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia muutettaisiin siten, että vähintään 24 metriä pituisen aluksen päälliköllä olisi velvollisuus toimittaa miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin ennen aluksen lähtöä tai välittömästi lähdön jälkeen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 15 päivänä marraskuuta 2019.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esitys liittyy kalastusalan työtä koskevan neuvoston direktiivin täytäntöönpanoon. Direktiivillä pyritään parantamaan EU:n jäsenvaltioiden lipun alla purjehtivilla aluksilla työskentelevien kalastajien työ- ja elinoloja sääntelyä yhdenmukaistamalla. Direktiivi perustuu EU:n tason työmarkkinajärjestöjen väliseen sopimukseen kalastusalan työtä koskevan Kansainvälisen työjärjestö ILO:n vuoden 2007 yleissopimuksen nro 188 täytäntöönpanosta. Yleissopimuksen määräykset koskevat mm. kalastusalusten miehitystä, päällikön velvollisuuksia, kalastajan lääkärintarkastuksia, terveydensuojelua ja sairaanhoitoa, työturvallisuutta, asuinympäristöä, vähimmäisikää, palvelussuhteen ehtoja sekä työ- ja lepoaikoja.

Jäsenvaltioiden on tehtävä direktiivin edellyttämät säädösmuutokset viimeistään 15.11.2019. Direktiivin säännökset liittyvät työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimialan lainsäädäntöön. Voimassa olevat säädökset kattavat jo nykyisin pääosan direktiivin vaatimuksista.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esitystä tarkoituksenmukaisena ja tarpeellisenä ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä eräin huomautuksin ja teknisluonteisin muutoksin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta

1 luvun 7 §. Vajaavaltaisen työsopimus. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityösopimuslakia siten, että kalastusaluksella tehtävään työhön palkattavalta edellytetään nykyisin vaadittavan 16 vuoden vähimmäisiän lisäksi sitä, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetun säännöksen sanamuotoa on syytä täsmentää.

Oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslain (628/1998) 7 luvussa. Perusopetuslain 25 §:n mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta, ja päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Suomessa lähes kaikki lapset (Opetushallituksen tiedon mukaan 99,7 %) suorittavat perusopetuksen oppimäärän ja saavat perusopetuksen päättötodistuksen. Ehdotetun merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n 1 momentin sa-

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

namuotoa on kuitenkin syytä täsmentää siten, että oppivelvollisuuden suorittamisen sijaan edellytykseksi säädetään oppivelvollisuuden päättyminen.

Valiokunta toteaa lisäksi, että suomalaisilla perheyriyksillä kalastajan ammatti voi olla kulkenut suvussa jo monen sukupolven ajan. Kalastajaperheiden lapset ovat usein kykenemisensä mukaan mukana kalastuksessa jo alle 16-vuotiaina, mikä on tärkeää, jotta kalastajan ammatti voi siirtyä sukupolvelta seuraavalle.

Työsopimuksen tekeminen edellyttää jo nykyisin alustyössä 16 vuoden ikää. Jos kysymys on kalastusaluksesta, jolla työskentelee samanaikaisesti työntekijäasemassa olevia henkilöitä, vähimmäisikää koskeva vaatimus koskisi jatkossa myös työtä, joka ei perustu työsopimukseen. Tämä ei kuitenkaan estä alle 16-vuotiaan mukanaoloa aluksella. Ehdotetulla sääntelyllä ei myöskään ole vaikutusta niihin tilanteisiin, joissa työtä tehdään aluksella perheoikeudellisilla perusteilla ilman työsopimusta, jos aluksella ei työskentele ulkopuolisia työntekijöitä.

2. Laki merityöaikalain muuttamisesta

2 §. Poikkeukset soveltamisalasta. Esityksessä on ehdotettu lain soveltamisalan poikkeuksia koskevan pykälän 8 kohdassa säädettäväksi, että lakia ”ei sovelleta työhön, jota tekee henkilö, joka on toimessa valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai vartiointitehtäviin”. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi korvata vartiointitehtävä-termi muualla lainsäädännössä Rajavartiolaitoksen tehtävistä käytetyillä käsitteillä ”rajavaivonta-, rajaturvallisuus- ja meripelastustehtävä”.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 291/2018 vp sisältyvät 3. ja 4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 291/2018 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 7 § ja 13 luvun 17 a §, sellaisena kuin niistä on 13 luvun 17 a § laissa 1115/2016, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

7 §

Vajaavaltaisen työsopimus

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. Kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytetään lisäksi, että **palkattavan henkilön oppivelvollisuus on päättynyt**.

Alaikäinen saa työntekijänä itse tehdä sekä irtisanoa ja purkaa työsopimuksensa. Huoltajalla on kuitenkin oikeus purkaa alaikäisen tekemä työsopimus, jos purkaminen on tarpeellista alaikäisen kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia.

Vajaavaltaiseksi julistettu ja henkilö, jonka toimintakelpoisuutta on holhoustoimesta annetun lain (442/1999) nojalla rajoitettu, voi itse tehdä ja päättää työsopimuksensa.

13 luku

Erinäiset säännökset

17 a §

Laivanisännän vastuu aluksella ilman työsopimusta työskentelevistä

Jos aluksella tehdään työtä, joka ei perustu työsopimukseen, laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 2 §:n 9 kohdassa tarkoitettu laivanisäntä vastaa siitä,

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

että aluksella työtä tekevän kanssa tehdään kirjallinen sopimus, josta käyvät ilmi vastaavat asiat kuin tämän lain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsopimuksesta on käytävä ilmi. Laivanisäntä vastaa myös siitä, että työtä aluksella ilman työsopimusta tekevään sovelletaan, mitä 1 luvun 3 §:n 3 ja 4 momentissa, 2 luvun 12 §:ssä, 3 luvun 2 ja 3 §:ssä sekä 13 luvun 16 §:ssä säädetään. Merikalastusaluksella tehtävän työn osalta on lisäksi noudatettava, mitä 1 luvun 7 §:ssä säädetään, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

Laivanisännän on otettava ja pidettävä voimassa vakuutus tai asetettava muu rahavakuus 1 momentissa tarkoitettujen työntekijöiden 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatka- ja hoitokustannusten maksamisen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan merityöaikalain (296/1976) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 941/2004, *muutetaan* 2 §, sellaisena kuin se on laeissa 942/1997 ja 941/2004, sekä *lisätään* lakiin uusi 2 a ja 9 c § seuraavasti:

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

- 1) sellaisen aluksen päällikkö, jossa päällikön lisäksi on toimessa vähintään kaksi henkilöä, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;
- 2) konepäällikkö ja ylin perämies, milloin heidän työtään ei ole jaettu vahtivuoroihin, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;
- 3) matkustaja-aluksen sellaisen talousosaston ylin esimies, jossa ylimmän esimiehen lisäksi on toimessa vähintään 15 henkilöä;
- 4) työnantajan perheenjäsen, ellei aluksessa ole vakituisesti työssä myös muita henkilöitä;
- 5) henkilö, joka tekee työtä aluksella vain sen ollessa satamassa;
- 6) henkilö, joka tekee vain tilapäistä työtä aluksen lukuun;
- 7) lääkäri, joka on otettu toimeen yksinomaan sairaanhoitoa varten; tai

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

8) henkilö, joka on toimessa valtion aluksessa, jota käytetään puolustus~~tehtäviin taikka raja-~~
~~valvonta-, rajaturvallisuus- ja meripelastus~~tehtäviin.

2 a §

Lain soveltaminen työhön merikalastusaluksessa

Tätä lakia sovelletaan myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta sen 9 a—9 c ja 10 §:ää lukuun ottamatta:

- 1) sellaisen henkilön työhön, joka saa palkkansa yksinomaan voitto-osuutena;
- 2) työhön, silloin kun alus on pyyntialueella.

Lain 9 a—9 c ja 10 §:ää sovelletaan myös aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työ sopimuksen perusteella.

9 c §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksella

Merikalastusaluksella työskentelevän työntekijän työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) 1 § ja 12 c §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laissa 1339/2016 ja 12 c §:n 1 momentti laissa 152/2001, ja *lisätään* lakiin uusi 9 b § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan merityösopimuslaissa (756/2011) tarkoitettuun työhön suomalaisessa kotimaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa tai työnantajan määräyksestä väliaikaisesti muualla.

Tämän lain sisävesi- ja meriliikennettä koskevien säännösten soveltaminen määräytyy sen perusteella, kummalla vesialueella työntekijä pääasiallisesti työskentelee.

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota:

1) tehdään merialueella kalastusaluksessa; 9 b, 10—12 ja 12 b §:n säännöksiä on kuitenkin noudatettava;

2) tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa hänen lisäksi on työssä vähintään neljä henkilöä, joista yhdellä on perämiehen pätevyys; 10, 12 ja 12 c §:ssä säädettyä on kuitenkin noudatettava.

Lain 9 b, 10—12 ja 12 b §:ää sovelletaan myös merikalastusaluksella muutoin kuin työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

9 b §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksessa

Merikalastusaluksessa kalastajan työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

12 c §

Päällikön vapaa-aikajaksot

Edellä 1 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus keskimäärin vähintään yhdeksään palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäiviä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 26 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 26 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 467/2018, uusi 4 momentti seuraavasti:

26 b §

Miehistöluettelo

Vähintään 24 metriä pitkän kalastusaluksen päällikön on toimitettava miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin ennen aluksen lähtöä tai välittömästi lähdön jälkeen. Pyydettyessä laivanisännän on toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 16.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Reijo Hongisto sin
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Juha Rehula kesk
jäsen Eero Reijonen kesk
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2018 vp

jäsen Eerikki Viljanen kesk
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Maiju Tuominen